ISSN 1819-5377 print / ISSN 1993-3509 online
ЕКОНОМІКА БУДІВНИЦТВА І МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ЭКОНОМИКА СТРОИТЕЛЬСТВА И ГОРОДСКОГО ХОЗЯЙСТВА
ECONOMICS OF CIVIL ENGINEERING AND MUNICIPAL ECONOMY
ТОМ 6, НОМЕР 4, 2010 207-213
УДК 658.727: 332.33:351

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ТОРГІВ (АУКЦІОНІВ)

Л. М. Бєлкін
Закрите акціонерне товариство «Біт»,
вул. Леніна, 58, м. Краматорськ, Донецька область, Україна, 84301.
E-mail: belkinleonid@list.ru

Отримана 10 листопада 2010, прийнята 26 листопада 2010.

Анотація. У статті розглядаються питання проведення земельних торгів та проблеми, які пов'язані з недосконалістю і суперечливістю чинного законодавства України в даній правовій галузі. Необхідність перерозподілу земельних ділянок різних форм власності за допомогою такого інструменту, як земельні торги (аукціони), потребує належного правового урегулювання. Правова база, що сьогодні створена в Україні, потребує перегляду і коригування, оскільки окремі діючі законодавчі документи з даного питання суперечать один одному. В дослідженні зроблено висновок відносно того, що відсутність окремого закону щодо регулювання порядку проведення земельних торгів гальмує ліцензування діяльності з організації таких торгів, що в свою чергу ставить під сумнів законність земельних торгів. Автором запропоновано удосконалення правової бази з питань проведення земельних торгів шляхом прийняття відповідного закону, який включав би порядок проведення земельних торгів, а також враховував необхідність ліцензування організації таких торгів.

Ключові слова: земельні торги, аукціони, ліцензування.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРОВЕДЕНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫХ ТОРГОВ (АУКЦИОНОВ)

Л. М. Белкин
Закрытое акционерное общество «Бит»,
ул. Ленина, 58, г. Краматорск, Донецкая область, Украина, 84301.
E-mail: belkinleonid@list.ru

Получена 10 ноября 2010, принята 26 ноября 2010.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы проведения земельных торгов и проблемы, которые связаны с несовершенством и противоречивостью действующего законодательства Украины в данной правовой области. Необходимость перераспределения земельных участков различных форм собственности с помощью такого инструмента, как земельные торги (аукционы), требует надлежащего правового урегулирования. Правовая база, которая создана в Украине, требует пересмотра и корректировки, поскольку отдельные действующие законодательные документы по данному вопросу противоречат друг другу. В исследовании сделан вывод относительно того, что отсутствие отдельного закона о регулировании порядка проведения земельных торгов тормозит лицензировании деятельности по организации таких торгов, в свою очередь ставит под сомнение законность земельных торгов. Автором предложено совершенствование правовой базы по вопросам проведения земельных торгов путем принятия соответствующего закона, который включал бы порядок проведения земельных торгов, а также учитывал необходимость лицензирования организации таких торгов.

Ключевые слова: земельные торги, аукционы, лицензирование.

ACTUAL PROBLEMS OF CONDUCTING OF LAND BIDS (AUCTIONS)

Leonid Belkin
Closed company «Bit»,
58, Lenina Str., Kramatorsk, Ukraine, 84301.
E-mail: belkinleonid@list.ru.

Received 10 November 2010, accepted 26 November 2010.

Abstract. The article addresses issues of land sales and the problems associated with imperfection and inconsistency of the current legislation of Ukraine in the legal field. The necessity for redistribution of land of different ownership forms, by means of land auction (auctions), requires an appropriate legal settlement. The legal base has been established in Ukraine at present, requires reconsideration and updating because some existing legal documents on the subject are contradictory. The study has made a conclusion that the absence of an individual law of regulation of the order of land sales impedes the licensing activity on organization of bids and in turn raises doubts the legality of the land sales. The author has suggested to improve the legal base on the issues of land sales by means of adoption of an according law including the procedures of land bids or auctions and also considering the necessity of organization licensing of such kind of bids.

Keywords: land bids, auctions, licensing.

Вступ

Відповідно до п. 1 Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 01.08.2005 р. № 668, будівництво об'єктів визначене як проведення робіт з нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту будівель, споруд, технічного переоснащення підприємств, тобто проведення робіт щодо об'єктів нерухомості. Згідно з ч. 1 ст. 181 Цивільного кодексу України, до нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення. Отже, будь-яке будівництво так чи інакше пов'язане з отримання в користування (власність чи оренду) земельної ділянки.

В роботі [1, с. 3] однією із важливих форм державного контролю за купівлею-продажем землі визначені аукціони. В роботі [2] зазначається, що земельні торги в Україні у останні роки розглядаються як провідний спосіб продажу незабудованих земельних ділянок державної та комунальної власності, а також прав на них. В цій роботі проаналізовані теоретичні та методичні засади застосування земельного аукціону як способу відчуження земельних ділянок, можливі механізми проведення земельних торгів (аукціонів). В роботах [3, 4] розглядаються окремі юридичні аспекти організації і проведення земельних аукціонів в сучасних умовах правового регулювання. Але комплексно проблеми організації земельних аукціонів на даний момент не розглядалися, що засвідчує, зокрема, аналіз, зроблений в роботі [2].

Земельні торги як прозорий спосіб перерозподілу земельних ділянок розглядається українським законодавцем саме в контексті сприяння будівництву. Це, зокрема, зафіксовано в Законі України (далі – ЗУ) від 16.09.2008 р. № 509-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння будівництву». Отже, питання проведення земельних торгів (аукціонів) є вельми актуальним, оскільки законодавство України встановило пріоритет такого способу торгів при купівлі – продажу або передачі в оренду земель державної та/або комунальної власності.

Основні результати дослідження

Пріоритет земельних торгів як способу набуття права користування земельними ділянками зафіксований в Земельному кодексі України саме з урахуванням редакції Закону № 509-VI. Згідно з ч. 2 ст. 124 Земельного кодексу України, передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється за результатами проведення земельних торгів, крім випадків, встановлених ч.ч. 2, 3 статті 134 цього Кодексу. Згідно з ч. 1 ст. 134 Земельного кодексу України, земельні ділянки державної чи комунальної власності або права на них (оренда, суперфіцій, емфітевзис), у тому числі з розташованими на них об'єктами нерухомого майна державної або комунальної власності, підлягають продажу окремими лотами на конкурентних засадах (земельних торгах), крім випадків, встановлених частиною другою цієї статті. Виключення, передбачені ч.ч. 2, 3 ст. 134 є досить обмеженими і не дозволяють широко обходити зазначені вище вимоги ч. 2 ст. 124, ч. 1 ст. 134 Земельного кодексу України. Згідно з ч. 1 ст. 135 Земельного кодексу України, земельні торги проводяться у формі аукціону. Отже, передача в користування або продаж земель державної та/або комунальної власності повинні здійснюватися через земельні торги (аукціони).

Разом з тим порядок проведення земельних торгів повинен бути встановлений законом, що зафіксовано в ч. 5 ст. 137 Земельного кодексу України. Як зазначається в роботі [5], така вимога цілком органічно кореспондується з конституційними засадами землекористування, оскільки згідно зі ст. 14 Конституції України, право власності на землю набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону. Разом з тим, в історії України були спроба КМУ імплементувати порядок проведення земельних торгів поза законом, шляхом прийняття Постанови КМУ. Такою Постановою була Постанова КМУ від 17.04.2008 р. № 394 «Про затвердження Порядку проведення у 2008 році земельних аукціонів».

Проте, рішенням Конституційного Суду України (далі – КСУ) від 11.11.2008 р. № 25-рп/2008 у справі № 1-46/2008 (справа про земельні аукціони) ця Постанова визнана неконституційною в ключовій частині, а саме пункт 1: «затвердити Порядок проведення у 2008 році земельних аукціонів, що додається». При цьому КСУ зазначив:

– необхідність врегулювання права власності, в тому числі і на землю, на рівні законів підтверджується правовими позиціями КСУ, згідно з якими «правовий режим власності, порядок і умови набуття та припинення права власності, а також права володіння, користування та розпорядження майном визначаються законами» (абзац 2 п. 3 мотивувальної частини Рішення від 13.12.2000 р. № 14-рп/2000); «виключно законами України встановлюється правовий режим власності, в основі якого – конституційні положення, конкретизовані в законах, які можуть містити й певні особливості правового режиму тих чи інших форм власності» (абзац 2 пп. 3.4 п. 3 мотивувальної частини Рішення від 20.06.2007 р. № 5-рп/2007); «правовий режим власності означає врегулювання нормами закону земельних відносин, порядку та умов поділу земель на категорії, правове визначення форм власності на землю, порядку набуття і здійснення права власності, а також права постійного чи тимчасового землекористування щодо управління землями тощо, реалізацію та позбавлення цього права, функції, компетенцію органів державної влади і місцевого самоврядування» (абзац 2 п. 6 мотивувальної частини Рішення від 22.09.2005 р. № 5-рп/2005);
– зміст пункту 1 «Порядку проведення у 2008 році земельних аукціонів», затвердженого Постановою КМУ від 17.04.2008 р. № 394, свідчить про те, що ним визначається процедура підготовки, організації та проведення у 2008 році земельних аукціонів для продажу земельних ділянок або надання права на їх оренду. Наголошено, що його дія не поширюється на продаж та оренду земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти, що підлягають приватизації, ділянок приватної власності, а також на продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Це свідчить про врегулювання цим актом питань щодо порядку відчуження, набуття і здійснення права власності, права тимчасового користування (оренди),

функцій, компетенції органів державної влади і місцевого самоврядування. Проте такі питання мають врегульовуватися тільки законом. Цей висновок ґрунтується на положеннях ст. 137 Земельного Кодексу України та зазначених вище правових позиціях КСУ.

Однак спроба врегулювати порядок проведення земельних торгів поза законом повторно здійснена в 2010 році шляхом затвердження Постановою КМУ від 02.09.2010 р. № 805 «Порядку продажу у 2010 році земельних ділянок несільськогосподарського призначення на земельних торгах». Правда, в 2010 році ця Постанова прийнята на підставі прямого делегування цього повноваження Верховною Радою України шляхом прийняття відповідної норми закону. Так, статтею 80 ЗУ «Про Державний бюджет України на 2010 рік» від 27.04.2010 р. № 2154-VI (з подальшими змінами) встановлено, що до прийняття закону, який врегульовує порядок продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення державної чи комунальної власності або прав на них на конкурентних засадах (земельних торгах), продаж зазначених земельних ділянок несільськогосподарського призначення здійснюється у порядку, затвердженому Кабінетом міністрів України. Однак, на думку автора [6], зазначене делегування не спростовує неконституційність такого регулювання, а відтак прийняття Постанови від 02.09.2010 р. № 805 не вирішує питання легітимації порядку проведення земельних торгів. Отже, механізм реалізації процедури придбання зазначених земельних ділянок у власність або оренду на конкурентних засадах, як це передбачено Земельним кодексом України, залишається відсутнім і на сьогоднішній день [6].

Разом з тим, наявність (відсутність відповідного закону безпосередньо пов'язується з можливістю) неможливістю ліцензування діяльності з організації земельних торгів. Згідно з п. 58 ст. 9 ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», ліцензуванню підлягає, зокрема, проведення робіт із землеустрою, землеоціночних робіт та земельних торгів. Отже, якщо керуватися нормами закону, законослухняні біржі та інші організатори торгівлі повинні отримати ліцензію.

Однак, для установлення вимог, обов'язкових для виконання при провадженні видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, орган ліцензування разом із спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування затверджують ліцензійні умови. Згідно з п. 11 Переліку органів ліцензування, затвердженого Постановою КМУ від 14.11.2000 р. № 1698, з урахуванням, зокрема, змін, внесених Постановою КМУ від 22.02.2008 р. № 90, органом ліцензування по п. 58 ст. 9 ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» визначений Державний комітет із земельних ресурсів (Держкомзем), який і повинен був розробити ліцензійні умови. Але до цих пір ліцензійні умови щодо здійснення земельних торгів не затверджені.

Коротка історія цього питання викладена, зокрема, в Постанові Київського апеляційного адміністративного суду від 17.12.2009 р. у справі № 22-а-42867/08. Як зазначається в Постанові [7], Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва (Держкомпідприємництва) спільно з Державним комітетом України із земельних ресурсів підготовлено наказ від 14.05.2008 р. № 56/35 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності щодо проведення робіт із землеустрою, землеоціночних робіт та земельних торгів». Наказом Міністерства юстиції України від 09.06.2008 р. № 960/5 у державній реєстрації наказу Держкомпідприємництва та Держкомзему від 14.05.2008 № 56/35 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності щодо проведення робіт із землеустрою, землеоціночних робіт та земельних торгів» відмовлено, у зв'язку з чим та відповідно до ч. 8 ст. 8 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» він не міг набути чинності і застосовуватися. При цьому відмову у державній реєстрації наказу Міністерство юстиції України мотивувало тим, що згідно із ст. 1 ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» ліцензійні умови – установлений з урахуванням вимог законів вичерпний перелік організаційних, кваліфікаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання при провадженні видів господарської діяльності, що підлягають

ліцензуванню. При цьому на сьогодні на рівні законодавчого акта не врегульовано процедуру проведення земельних торгів та відносин, що виникають при цьому, не визначено організаційні та кваліфікаційні вимоги до суб'єктів господарювання, які будуть проводити земельні торги. До прийняття відповідного закону України про земельні торги розроблення та затвердження цих Ліцензійних умов є передчасним [8].

Отже, на даний момент ліцензування діяльності з організації земельних торгів не здійснюється. Це, звичайно, породжує відсутність системного контролю за здійсненням цього виду діяльності та її напівлегітимний характер. За таких умов виникає проблема легітимності земельних торгів, що фактично відбуваються.

Так, згідно зі ст. 10 ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», відсутність ліцензійних умов на провадження певного виду господарської діяльності, щодо якого запроваджується ліцензування, не є підставою для відмови у видачі ліцензії. Зокрема, А. Мартин [3] зазначав, що «ліцензії формально вже можна видавати. З 2008 року визначено, що ліцензії на проведення земельних торгів має видавати Держкомзем, постановою Кабміну окреслено перелік документів, які мають додаватися до заяви для видачі ліцензії. Єдине, чого немає – ліцензійних умов, нормативно-правового акту, який би затверджувався Держкомземом і містив уже конкретні вимоги до тих, хто хоче займатися земельними торгами. Однак, згідно зі статтею 10 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», відсутність ліцензійних умов не може бути підставою для відмови у видачі ліцензії. Тому кожен бажаючий може подати заяву до Держкомзему із проханням видати ліцензію на проведення земельних торгів, а останній не матиме підстав для відмови. Можливо, треба буде із органом ліцензування і в суді посперечатися при потребі, але якщо є велике бажання отримати таку ліцензію, то треба за неї боротися. Звичайно, більшість учасників ринку вже звикли до думки, що торги проводити не зовсім законно, а тому й особливих зусиль докладати не треба»...

Однак на даний момент поточна судова практика йде іншим шляхом. Так, в згаданій вище Постанові Київського апеляційного адміністративного суду від 17.12.2009 р. у справі № 22-а-42867/08, розглянутій за позовом Товарної Біржі до Держкомзему, зазначається, що оскільки на момент розгляду заяви позивача про надання ліцензії були відсутні зареєстровані Міністерством юстиції Ліцензійні умови, за якими суб'єкт господарювання, а саме позивач, може здійснювати такий вид діяльності, як проведення земельних торгів, тому відсутні правові підстави для задоволення позовних вимог в частині визнання протиправними дій, рішення Держкомзему щодо відмови Товарній біржі у видачі ліцензії на проведення земельних торгів та зобов'язання Держкомзему прийняти рішення та повідомити Товарну біржу про прийняття рішення про видачу ліцензії на проведення земельних торгів.

Таким чином, поточна судова практика свідчить про неможливість отримати ліцензію за відсутності Ліцензійних умов. Про касаційний перегляд даної Постанови невідомо.

За таких умов поширення набула безліцензійна організація земельних торгів, коли, як зазначав А. Мартин [3] «особливих зусиль докладати не треба». При цьому певною «індульгенцією» проти притягнення до відповідальності за безліцензійну діяльність розглядається Лист Держкомпідприємництва від 04.04.2003 р. № 2006 (див. [9]), в якому роз'яснено, що у зв'язку з відсутністю ліцензійних умов... суб'єкти господарювання можуть здійснювати цю діяльність без ліцензії до прийняття відповідних ліцензійних умов. Крім того, згідно з п. 5 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 25.04.2003 р. № 3 «Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності», здійснення без ліцензії певного виду діяльності, що потребує ліцензування, не може вважатися злочином, відповідальність за який передбачається ст. 202 Кримінального кодексу України, якщо особа, котра займалася такою діяльністю, не могла одержати ліцензію в установленому порядку (не було створено орган ліцензування, не були визначені ліцензійні умови тощо).

Разом з тим, крім кримінальної, існують й інші види відповідальності. Так, згідно зі ст. 227 Цивільного кодексу України, правочин

юридичної особи, вчинений нею без відповідного дозволу (ліцензії), може бути визнаний судом недійсним. Якщо юридична особа ввела другу сторону в оману щодо свого права на вчинення такого правочину, вона зобов'язана відшкодувати їй моральну шкоду, завдану таким правочином. Згідно з пп. д) пп. 9.1.2 п. 9.1 ст. 9 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами», арешт активів може бути застосовано, якщо відсутні свідоцтва про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, спеціальні дозволи (ліцензії) на її здійснення, торгові патенти, сертифікати відповідності електронних контрольно-касових апаратів, комп'ютерних систем.

Отже, за наявності зацікавлених осіб, угоди на біржі або іншому організаторові торгівлі, оскільки ці угоди здійснені без ліцензії, можуть бути оскаржені.

Однак, незважаючи на це, земельні аукціонні торги практично здійснюються. Інформація про це поширюється абсолютно офіційно. По-перше, листом від 16.01.2007 № 240 Держкомпідприємництва висловив думку про те, що до прийняття Закону «Про ринок земель» та затвердження загальнообов'язкового порядку проведення земельних торгів органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування, які здійснюють розпорядження землями державної та комунальної власності, самостійно визначають умови та порядок проведення земельних торгів (з урахуванням відповідних положень Земельного та Цивільного кодексів) [10]. Навіть попри рішення КСУ про неможливість іншого регулювання проведення земельних торгів, ніж нормами законів, даний лист досі не відкликаний. Наприклад, представництвом Держпідприємництва України в Луганській області прийнято рішення погодити проект розпорядження голови Сватівської райдержадміністрації Луганської області «Про затвердження Тимчасового порядку земельних аукціонів у Сватівському районі» [11].

Незважаючи не відсутність законодавчого регулювання і всупереч позиції КСУ, органи місцевого самоврядування фактично продають земельні ділянки [12–14]. Так, на офіційному веб-порталі Київської міської влади [12] розміщено оголошення Головного управління земельних ресурсів виконавчого органу Київради (Київської міської державної адміністрації) про продаж земельних ділянок на земельних торгах (аукціоні), які проводяться в приміщенні Української універсальної товарної біржі. При цьому про наявність ліцензії у організатора торгів не повідомляється.

Висновки

Незважаючи на практичну важливість впровадження процесу перерозподілу земельних ділянок державної чи комунальної власності через земельні торги (аукціони), зазначене питання в Україні досі не врегульоване. Позиція Конституційного Суду України полягає в тому, що відповідний порядок може встановлюватися виключно законами. Регулювання цього порядку Постановами КМУ і, тим більше, органами місцевої влади або органами місцевого самоврядування, є незаконним. Отже, Постанова КМУ від 02.09.2010 р. № 805 «Про затвердження Порядку продажу у 2010 році земельних ділянок несільськогосподарського призначення на земельних торгах» не надає відповідних гарантій інвесторам.

Відсутність закону щодо регулювання порядку проведення земельних торгів гальмує ліцензування діяльності з організації таких торгів. Безліцензійна організація таких торгів ставить під загрозу легітимність укладених на таких торгах угод. Це є дуже небезпечним для інвесторів, оскільки створює реальні правові небезпеки щодо перегляду укладених угод, якщо державні мужі раптом передумають або з'являться зацікавлені особи, які побажають оскарження даних угод.

Отже, вкрай необхідно, відповідно до вимог Конституції України і Земельного кодексу України, прийняття закону, який врегулював би порядок проведення земельних торгів та реалізацію ліцензування організації таких торгів.

Література

1. Лактіонова, Г. П. Ефективність використання землі в ринкових умовах господарювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економічних наук / Г. П. Лактіонова. – Х., 2003. – 22 с.
2. Мартин, А. Земельний аукціон як механізм відчуження земельних ділянок [Електронний ресурс]

А. Мартин // Землеустрій і кадастр. – 2010. – № 1. – С. 43–47. – Режим доступу: http://zsu.org.ua/publications/?id=35110.
3. Мартин, А. Земельні відносини нині регулюються у «ручному» режимі [Електронний ресурс] / Інтерв'ю М.Олійник. // Земельний вісник. – 2009. – № 15–16. – Режим доступу: http://www.myland.org.ua/index.php?id=1217&lang=uk.
4. Бєлкін, Л. Якщо не можна, але дуже хочеться...: Актуальні проблеми організації земельних торгів (аукціонів) / Л. Бєлкін // Юридична газета. – 2010, 22 липня. – № 25 (246). – С. 1, 20.
5. Семенець, О. Дискутування на тему ліцензування діяльності з організації земельних торгів є передчасним / О. Семенець // Юридична газета. – 2010, 22 липня. – № 25 (246). – С. 20.
6. Папенкова, В. Проведення земельних аукціонів із продажу земельних ділянок є неможливим у зв'язку з відсутністю відповідного закону / В. Папенкова // Юридична газета. – 2010, 22 липня. – № 25 (246). – С. 20.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/7431679.
8. Офіційний сайт Державного комітету України із земельних ресурсів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agrobirja.com/upload/dkzr-licenz.htm.
9. Галицьки контракти. 2003, № 22: Огляд «Події тижня» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2003/22/6.html.
10. Лист Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва «Щодо порядку проведення конкурсу або аукціону та набуття права на оренду земельної ділянки на конкурентних засадах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1158.166.0.
11. Проект розпорядження голови Сватівської райдержадміністрації «Про затвердження Тимчасового порядку земельних аукціонів у Сватівському районі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://svt.loga.gov.ua/activity/regpolicy/reginform/reginform_2895.html?template=33.
12. Офіційний веб-портал Київської міської влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmv.gov.ua/divinfo.asp?Id=21562.
13. Влада Львова планує провести у серпні земельний аукціон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zaxid.net/newsua/2010/7/12/103242.
14. У Криму на земельні торги планують виставити 38 ділянок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua.korrespondent.net/business/1099076.

Бєлкін Леонід Михайлович – кандидат технічних наук, Голова Правління Закритого акціонерного товариства «Біт». Науковий напрямок: механізми забезпечення законності в сфері державного управління.

Белкин Леонид Михайлович – кандидат технических наук, Председатель Правления Закрытого акционерного общества «Бит». Научное направление: механизмы обеспечения законности в сфере государственного управления.

Belkin Leonid – a Ph. D. (Tech. Sci.), the Chairman of Board of Closed joint-stock company «Bit». Research interests: mechanisms of maintenance of legality in government sphere.